

TERÖRLE MÜCADELE HUKUKUNDA İSTİHBARATIN YERİ

THE ROLE OF INTELLIGENCE IN COUNTERTERRORISM LAW

Dr. Duhan Kalkan*

ÖZ

Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle iki kutuplu dünya düzenine hakim klasik güvenlik anlayışı yerini küreselleşmenin de etkisiyle yeni güvenlik sorunlarının ön plana çıktığı yeni bir döneme bırakmıştır. Bu sorunların başında terörizm gelmektedir. Terörizm şiddet araçları kullanarak, korku ortamı yaratmakta ve devletleri siyasi, askeri, ekonomik, toplumsal, dini ve kültürel olarak hedef almaktadır. Bu tehditle başa çıkmak için devletler istihbarat çalışmalarını yoğun bir şekilde kullanmaktadır. İstihbarat, terör örgütlerinin faaliyetlerinin takip edilmesi, planlarının öğrenilmesi, terör saldırılarının önlenmesi ve bunlara karşı devletlerin strateji geliştirmesi için vazgeçilmez bir araçtır. Ancak, terörle mücadelede istihbarat çalışmaları yapılırken insan haklarına saygı gösterilmesi de esastır. İnsan hakları, demokratik toplumun temel unsurlarından biridir ve bu haklara saygı gösterilmesi, hukukun üstünlüğünün korunması ve diğer demokratik değerlere bağlı kalınması hukuk devletinin temelini oluşturmaktadır. Terörle mücadelede faydalanılan istihbarat çalışmaları, hukuk devleti bağlamında güvenlik ile kişisel özgürlükler arasındaki dengeyi korumayı gerektirir. Bu dengenin korunması ise hakların kötüye kullanımını ve istismarını önleyerek terörle mücadelenin meşruiyetini sağlamaktadır. Bu makale terörle mücadelenin hukuki boyutunda istihbaratın yeri ve önemine ilişkin bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Terörizm, Terörle Mücadele, Terörle Mücadele Kanunu, Özgürlükler Rejimi.

* 0000-0001-5346-7016 kalkanduhan@yahoo.com

Bu eser Creative Commons Alıntı-Gayri Ticari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

ABSTRACT

With the end of the Cold War era, the classical security concept that dominated the bipolar world order gave way to a new era characterized by the influence of globalization, bringing forward new security challenges. Among these challenges, terrorism takes a prominent place. Terrorism employs violent means to create an atmosphere of fear and targets states politically, militarily, economically, socially, religiously, and culturally. To address this threat, states heavily rely on intelligence efforts. Intelligence is an indispensable tool for monitoring the activities of terrorist organizations, learning about their plans, preventing terrorist attacks, and developing strategies against them. However, it is essential to respect human rights while conducting intelligence operations in counterterrorism. Human rights are a fundamental element of democratic society, and their respect constitutes the foundation of the rule of law and adherence to other democratic values. In the fight against terrorism, intelligence activities must maintain a balance between security and personal freedoms within the framework of the rule of law. Preserving this balance prevents the abuse and exploitation of rights, thereby ensuring the legitimacy of counterterrorism efforts. This article provides a framework regarding the role and importance of intelligence in the legal dimension of counterterrorism.

Keywords: Intelligence, Terrorism, Fight Against Terrorism, Anti-Terror Law, Regime of Freedoms.

GİRİŞ

Soğuk savaş döneminin sona ermesiyle iki kutuplu dünya düzeni yerini küreselleşmenin hakim olduğu yeni bir döneme bırakmıştır. İnsan hakları demokrasi ve hukukun üstünlüğünün küresel sistemde daha sık vurgulanmaya başladığı bu yeni dönemde, iki kutuplu sisteme hakim olan klasik tehditler ve güvenlik öncelikleri değişmeye başlamıştır. Enerji, iklim, uzay ve siber gibi hususlar güvenlik ekosisteminde öne çıkmış, bu durum devletleri yeni önlemler almaya itmiştir.

Terörizmi de bu kapsamda ele almak mümkündür. Devletin bekasına yönelik her türlü saldırıyı kapsayan terörizm, zaman, mekân ve şekil olarak öngörülmesinin zorluğu nedeniyle devletler açısından önemli güvenlik sorununa yol açabilmektedir. Bu durum devletlerin terörle mücadelede farklı yöntemler kullanmasını zaruri kılmakta olup, bu bağlamda istihbarat faaliyetleri ve kanuni düzenlemeler ön plana çıkmaktadır.

İnsanlık tarihinin en eski mesleklerinden biri olarak kabul edilen istihbarat, çağın gereksinimlerine ve teknolojik yeniliklere göre kendini sürekli yenilemekte, terörizmin öngörülmezliğini istihbarat toplama vasıtalarıyla önceden bilebilmeyi hedeflemektedir. Bir anlamda terörizmle mücadelenin olmazsa olmaz araçlarından biridir. Kanuni düzenlemeler ise sahip olduğu caydırıcılık etkisiyle insanların terör suçuna bulaşmalarının önüne geçmeyi amaçlamaktadır. İnsan hakları ve özgürlük rejimi dikkate alınarak hazırlanan ve caydırıcılık etkisi olan kanunlar, terörle mücadelede etkili araçların başında gelmektedir.

Çalışma hem terör hem istihbarat hem de hukuki düzenlemeleri içermesinden kaynaklı geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu sebeple bazı sınırlamalarla konusu daraltılmıştır. Bunlardan ilki konunun sadece Türkiye üzerinde incelenmesidir. Her ne kadar dünya üzerindeki farklı ülke örneklerine değinilecek olsa da konu Türkiye’de terör, istihbarat ve hukuki düzenlemelerle sınırlandırılacaktır. Bununla birlikte Türkiye’nin taraf olduğu Uluslararası anlaşmalar ve diğer metinler de makalenin kapsamı dışında tutulacak, Türk hukuk sistemi üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır. Diğer taraftan istihbarat servislerinin tartışılacağı bölümde, Milli İstihbarat Teşkilatı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı’nın istihbarat faaliyeti yürütme yetkisi anlatılacaktır. Milli Savunma Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı gibi istihbarat faaliyeti yürütme yetkisi bulunan bazı kurumlar da çalışmanın kapsamı dışında tutulacaktır.

Bahse konu çalışma için ilgili konularda yapılan akademik çalışmalar ve hukuki belgeler taranarak terörizmle mücadele hukuku ve istihbaratın rolü hakkında bilgi toplanacak, ayrıca açık kaynaklardan (haber siteleri ve kurumların resmi siteleri gibi) faydalanılacaktır. Çalışmanın temel sorunsalı terörizmle mücadele hukuku içinde istihbaratın rolünün ve öneminin ne olduğunu incelemektir. Terörizmle mücadele, modern devletler için bir öncelikler ve istihbarat, bu mücadelede önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Ancak istihbaratın ne şekilde kullanılması gerektiği, terörle mücadeledeki etkisi, bireysel haklar ve özgürlükler ile nasıl dengelemesi gerektiği gibi konular, bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmakta ve terörizmle mücadele hukuku ve insan hakları hukuku bağlamında istihbaratın yeri ve sınırları analiz edilmektedir. Bu kapsamda ilk bölümde konunun kavramsal çerçevesi çizilecektir. Terörizm, terörle

mücadele ve istihbarat kavramları ayrı ayrı ele alınacaktır. Bir diğer bölümde terörle mücadelenin hukuki boyutu üzerinde durulacak ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu incelenecektir. Son bölümde ise; terörle mücadelede istihbarat ve hukuki tartışmaları ele alınacaktır. Bu kapsamda; terörle mücadele ve istihbarat arasındaki ilişki, istihbarat servisleri ile bu konuya ilişkin hukuki tartışmalar üzerinde durulacaktır.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. TERÖRİZM KAVRAMI

Terörizm, “korkutmak, şiddet uygulamak, yıldırım, dehşete düşürmek” gibi anlamlara sahip olan terör sözcüğünden türetilen bir kavramdır. Terör kavramı ise, Latince bir kelime olan "terrere" kelimesinden türemiştir ve siyasi amaçlar doğrultusunda terörizm tarafından bir araç olarak kullanılan korkutma, şiddet uygulama, yıldırma gibi eylemleri içermektedir.¹

Kavramı farklı açılardan ele almak da mümkündür. Bazı tanımlar söz konusu kavramı siyasi açıdan ele alırken, bazı tanımlar ise sosyolojik, ekonomik, psikolojik ve hukuki yönüne vurgu yapmaktadır. Walter Laquer terörizmi, "gayrimeşru güç kullanımı ile masum insanları hedef alan eylemler"² olarak açıklarken, Schmid terörizmi, "kriminal ve politik nedenlerle gerçekleştirilen, endişe kaynaklı ve sürekli şiddet eylemlerini üstlenen aktörler tarafından yapılan eylemler" olarak tanımlar.³ Thornton terörizmi, "siyasi davranışları etkilemek amacıyla normal olmayan yollarla tasarlanmış sembolik bir eylem" olarak ifade ederken,⁴ Jenkins terörizmiyi kısaca, "siyasi değişiklikler yapmak için güç veya tehdit kullanma amacıyla tasarlanmış eylemler" olarak tanımlar.⁵

Terör kavramı, ilk olarak 1335 yılında Fransa'da ortaya çıkmış olmasına rağmen, hukuk literatürüne Fransız devrimiyle birlikte giriş yapmıştır.⁶ İlk tanımı ise, "Dictionnaire de l'Academie Française" in 1789'da yayınlanan ekinde "terör sistemi ve rejimi" biçiminde yapılmıştır.⁷ Terör terimi, Fransız Devrimi esnasında devrimcilerin Fransa içindeki düşmanlara yönelik olarak yaptığı eylemler ve hükümetin gerçekleştirdiği infaz ve baskıları ifade eden bir kavram olarak kullanılmıştır. 1789-1794 yılları arasındaki bu döneme "Terör Dönemi" denirken, bu süreçte birçok insan hayatını kaybetmiştir.⁸ Rapoport, modern terörizmi dört farklı döneme ayırarak tanımlamaktadır. Modern terörizmin dört dalgası olarak da ifade edilen bu dönemlerin

¹ Yusuf Çınar, "Terörizmin Uluslararası Sistem ve Uluslararası Hukuk İlişkisinde Ortak Tanımlama Sorunu", Bilge Strateji Dergisi, 9/17 (2017), s. 36.

² Steven Best ve Anthony J. Nocella, "Defining Terrorism", Animal Liberation Philosophy and Policy Journal, 2/1 (2004), s.3.

³ Alex, P. Schmid, Küresel Dünyada Terörizm Konsepti, çev., Suat Doğan, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele ve Harekat Daire Başkanlığı Yayınları, 2004.

⁴ Thomas Pery Thornton, "Terror as a Weapon of Political Agitation", der., Herry Eckstein, Internal War: Problems and Approaches, The Free Press, New York, 1964, s. 71-78.

⁵ Steven Best ve Anthony J. Nocella, "Defining Terrorism", Animal Liberation Philosophy and Policy Journal, 2/1 (2004), s.8.

⁶ Zeki Yıldırım, Türk Hukukunda Terörizmin Finansmanı Suçu ve Malvarlıklarını Dondurma, Ankara: Adalet Yayınevi, 2013, s. 9.

⁷ TBB, Türkiye ve Terörizm, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2006, s. 4-5

⁸ Charles Tilly, "Terror, Terrorism, Terrorists". Sociological Theory, 22/1 (2004), s. 8.

her biri kendine özgü özelliklere sahiptir. İlk dönem olarak 1879'dan itibaren Anarşist dalga ele alınırken, sömürge karşıtı dalga 1920'lerden itibaren başlamıştır. Yeni sol-devrimci dalga ise 1960'lı yıllardan sonra başlamış ve en büyük tehdit olan dini içerikli son dalga ise 1980'lerden günümüze kadar devam etmektedir.⁹

Terörizmin daha karmaşık bir anlam ifade ettiği noktada, Jenkins, uluslararası terörizmi açıklamak için metaforlaştırılmış bir "tiyatro" tanımı yapar. Jenkins, terörizmin temel hedefinin terörist eylemlere maruz kalan kurbanlar değil, eylemi izleyen insan topluluğu olduğunu vurgular.¹⁰ Böylece, eylemi izleyen kitle, sindirilmeye çalışılmakta ve bu paralize olma durumunun yaratacağı sessizlikle üstünlük sağlanmaktadır.

Crenshaw, teorik bir çerçeve üzerinden incelediği makalesinde terörizmi, "politik davranış formu" olarak tanımlar. Crenshaw'a göre, terörizm, terör örgütlerinin kasti ve bilinçli olarak aldığı kararlardan kaynaklanan bir eylem bütünüdür ve bu örgütler rasyonel aktörler olarak kabul edilmelidir.¹¹ Diğer uzmanların yaptığı gibi, Crenshaw'un terörizm tanımı da kavramın politik boyutuna vurgu yapmaktadır.

Terör kavramı hukuki açıdan farklı ülkelerde farklı şekillerde tanımlanabilir. İngiliz Terörle Mücadele Kanunu'na göre terörizm, "siyasi kurumlara şiddet kullanma veya toplumun farklı kesimlerini korku içinde bırakma amacıyla şiddete başvurma" olarak tanımlanırken, Alman Ceza Kanunu, terörizmi, "cinayet, adam öldürme, soykırım ve benzeri suçları hedefleyen bir örgütün faaliyetleri" olarak nitelendirir. Fransa Terörle Mücadele Kanunu'na göre terör, "bireyler veya gruplar tarafından mevcut kamu düzenini bozmak amacıyla baskı veya tehdit yoluyla gerçekleştirilen faaliyetler" olarak görülür. Amerikan hukuku ise terörizmi, "ölümcül risk içeren ayrımcı eylemleri planlama, bu suçları işlemeye teşvik etme veya bu suçlara katılma" olarak tanımlar.¹²

Türk hukuk sisteminde ise kavramın açıklanmasında 1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun ön plana çıktığı görülmektedir. Kanunun Birinci Maddesinde terörün tanımı (Değişik fıkra: 15/07/2003 - 4928 S.K./20. md.) ; "*Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.*" şeklinde yapılmaktadır.

Görüldüğü üzere Türk hukuk sistemi tanımlamayı yaparken kavramın evrensel olarak kabul gören "baskı, korkutma, yıldırma, sindirme, tehdit" gibi unsurlarının yanı sıra Türkiye

⁹ Arie Kruglanski ve Shira Fishman, "Psychological Factors in Terrorism and Counterterrorism: Individual, Group, and Organizational Levels of Analysis", Social Issues and Policy Review, 2009, s. 2.

¹⁰ Jenkins, International Terrorism: A New Mode of Conflict, 1975, s. 16.

¹¹ Martha Crenshaw, "The Causes of Terrorism", Comparative Politics, 13/4 (1981), s. 380

¹² Mehmet Taştan, Açıklamalı-İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 10.

Cumhuriyeti'nin temel ilkelerine, Türk devletinin bütünlüğüne, temel hak ve özgürlüklere, kamu düzenine vurgu yapmakta, ayrıca terörizm kavramından söz edebilmek için politik amaçlar doğrultusunda birleşmiş kişilerin oluşturduğu ve yasa dışı olan bir örgütün varlığını gerekli görmektedir.

B. TERÖRLE MÜCADELE KAVRAMI

Terörizm, aniden ortaya çıkan bir tepki değil, uzun vadeli bir sürecin sonucu veya bir kesitidir. Dolayısıyla terörizmle mücadele iyi planlanmış ve hesaplanmış bir stratejik anlayış gerektirir. Devlet kaynakları açısından maliyetli olan bu mücadele süreci, etkili sonuçlar alınabilmesi için duruma özgü olarak planlanmalı ve sorunun boyutuna göre çözümler geliştirilmelidir. Bu konuda önemli bir akademik çalışma olan Cronin tarafından kaleme alınan "Terörizm Nasıl Biter: Terör Örgütlerinin Düşüş ve Sonlarına Dair Bir Anlayış" isimli kitapta, terörizmin er ya da geç sona ereceği belirtilmektedir. Önceki örnekler incelendiğinde, hiçbir terör örgütünün varlığını sonsuza kadar sürdüremediği ve halen faaliyet gösteren örgütlerin de bir şekilde sona yaklaşacağına altı çizilmektedir.¹³

Daha geniş bir anlamda suç kavramı, insanların toplu yaşamaya başlamasıyla birlikte ortaya çıkmışsa da; terörizm kavramı, devletlerin oluşmasıyla birlikte kendini göstermiştir. Terörizm, devletin güvenliği ve bütünlüğüne yönelik her türlü saldırıyı kapsayan bir olgudur.¹⁴ Terör saldırılarının zaman, mekan ve şekil olarak ön görülmesinin zor olması, bu tehdidin hedefinde bulunan devletlerin, terörizmle mücadele etmek için farklı yöntemler ortaya koymasını zorunlu kılmaktadır.¹⁵ Pillar tarafından ortaya konulan yaklaşıma göre, terörizmle mücadelede bürokrasi, askeri güç, ekonomik denetim ve diplomasi gibi araçlar kullanılmalıdır.¹⁶ Wilkinson ise terörle mücadeleyi ceza hukuku, asgari güç ve bürokratik denetim şeklinde üç başlık altında ele almaktadır.¹⁷ Aytaç ve Sarı psikolojik araçlar, savaş hukuku, iç güvenlik ve dış yardım gibi unsurların da terörizmle mücadelede yer alması gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁸ Cronin ve Ludes da benzer şekilde, terör örgütü liderlerinin yakalanması veya etkisiz hale getirilmesi, terör örgütlerinin bürokratik olarak engellenmesi, sivil halkın desteğinin azaltılması, askeri güç kullanımıyla pasifize edilmesi gibi eylemlerin terör örgütlerinin sonunu getirmekte etkili olduğunu belirtmiştir.¹⁹ Bir anlamda caydırıcılığa dayalı kanuni düzenlemelerin yapılması, teröre yatkın risk gruplarının belirlenmesi ve bunların eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmesi, teröre bulaşmış kişilerin sosyal hayata katılımı için rehabilite edilmesi, ekonomik gerekçelerin ortadan kaldırılmasına ilişkin adımlar atılması, yeri geldiğinde askeri önlemlerin devreye sokulması ve ön almaya yönelik istihbari çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

¹³ Audrey Kurth Cronin, *How Terrorism Ends: Understanding the Decline and the Demise of Terrorist Campaigns*. Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2006, s. 1.

¹⁴ Kürşad Hacıtahtiroğlu, *Türkiye'deki Terörizmin İşsizlik Üzerine Etkileri*, İstanbul: Buhara Yayınları, 2012, s. 198.

¹⁵ İlker Başbuğ, *Terör Örgütlerinin Sonu*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2014, s. 18.

¹⁶ Paul Pillar, *Terrorism and U.S. Foreign Policy*, Washington: Brookings Institution Press, 2003, s. 79-82.

¹⁷ Paul Wilkinson, *Terrorism versus Democracy: The Liberal State Response*, Londra: Routledge, 2006, s. 42-43.

¹⁸ Ömer Aytaç ve Murat Sarı, "Terör Nedeniyle Yaşanan Göç Olgusu ve Yarattığı Sorunlar: Mardin Örneği", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31/2, 2018, s. 1019.

¹⁹ Audrey Kurth Cronin ve James Ludes, *Attacking terrorism: Elements of a grand strategy*, Washington: Georgetown University Press, 2004, s. 92.

Söz konusu stratejiler ülkeden ülkeye değişiklikler göstermektedir. Örneğin Avrupa Birliği, son dönemlerde terör saldırılarından ciddi şekilde etkilenmiştir ve terörle mücadelede önleme, koruma, izleme ve karşılık verme olmak üzere dört ana strateji belirlemiştir. Önleme stratejisi, bireylerin radikalleşmesini engellemeye ve terör eylemlerine yönelimlerini önlemeye yöneliktir. Koruma stratejisi, vatandaşların hayatlarını ve devletlerin alt yapılarını korumak için güvenlik zafiyetlerinin azaltılmasını içermektedir. İzleme stratejisi ise, terör örgütlerinin organizasyonlarının engellenmesi için finansman, iletişim ve planlama gibi konularda mücadele etmeyi hedeflemektedir. Son olarak, karşılık verme stratejisi terör saldırılarının ardından zararların minimize edilmesi için uygulanmaktadır.²⁰

Terörizm, yönetilebilir bir risk olarak değerlendirilmelidir.²¹ Bu nedenle, terörizmle mücadelede başarı, risk seviyesinin kontrol altında tutulabilmesiyle ilişkilidir. Yeni Zelanda gibi gelişmiş ülkeler bile terör tehdidi altında olabilmektedir.²² Diğer bir örnek olarak Norveç gösterilebilir. 2011 yılında bu ülkede yaşanan terör saldırısı, gelişmiş ve güvenlik sorunları minimum olan ülkelerde de terör tehdidinin bulunduğunu göstermektedir. Bu ve benzeri tarz saldırılar Fransa, İspanya, ABD gibi ülkelerde de devam etmiştir.

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle, sınırları aşan bir tehdit haline dönüşen terörizmle mücadele uluslararası bir dayanışmayı zorunlu kılmakta, hem ulusal hem de uluslararası hukuk içerisinde de bu konu tartışılmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM), ABD, Avrupa Birliği Konseyi, Kuzey Atlantik Paktı (NATO)'nın terörle mücadele konusunda almış olduğu bazı kararlar mevcuttur. ABD Kongresinde Ocak 1996'da kabul edilen "Terörizmden Caydırmak, Mağdurlar İçin Adalet Sağlamak, Etkili Bir İdam Cezası Getirmek ve Diğer Amaçlar Hakkında Kanun (An Act to deter terrorism, provide for an effective death penalty, and for other purposes) uluslararası terörizm ve ulusal güvenlik konularında ABD için belirleyici olmuştur. Soğuk Savaş dönemi sonrasında SSCB'nin çökmesiyle güvenlik öncelikleri içerisinde terörizm kavramını daha yoğun şekilde alan NATO da terörizmle mücadele konusunda adımlar atmıştır. Özellikle 1999 yılında Washington'da, 2002 yılında Prag'da yapılan zirvelerde terörizm konusunda kolektif bir duruş ortaya konmuş, bir üye devletin saldırıya uğraması durumunda bu saldırının tüm Paktı kapsayacağı hususu vurgulanmıştır. Avrupa Birliği Konseyi, Terörizmle Mücadeleye İlişkin Özel Önlemlerin Uygulanması Hakkında 27 Aralık 2001 tarihli Konsey Ortak Tutumunda; terörist eylem kavramının tanımlamasını yaparak (halkı yıldırان, hükümete zarar veren, siyasi, ekonomik, sosyal yapıları istikrarsızlaştıran, ölüme neden olacak saldırılar yapan, insan kaçırma ve rehin alma gibi), terörizmle mücadelede ortak bir duruş ortaya koymuştur. BM'nin 9 Aralık 1994 tarihinde yapmış olduğu toplantıda alınan 49/60, 15 Aralık 1997'de alınan 52/165, 8 Aralık 1998'de alınan 53/108 sayılı kararlarda uluslararası barışın önemi ile terörle mücadelenin gerekliliği vurgusu yapılmıştır.²³ 2006'da kabul edilen BM

²⁰ "Terörle Mücadele", 24 04, 2023, <https://www.avrupa.info.tr/tr/terorle-mucadele>.

²¹ Mimi Ajzenstadt ve Ariel Barak, "Terrorism and Risk Management: The Israeli Case. Punishment and Societ"y, 10/4 (2008), s. 358.

²² "Counter-terrorism", 02 04, 2023, <https://dpmc.govt.nz/our-programmes/national-security-andintelligence/counter-terrorism>.

²³ Hikmet Sami Türk, Terörizmle Mücadelenin Hukuki Boyutları, Yetkin Yayınları, 2012, s. 28-80.

Terörle Mücadele Stratejisi ise küresel terörizmle kolektif mücadele vurgusu yapan başat belgelerden olması hasebiyle önemlidir.²⁴

Tüm alınan kararlar ve sarf edilen çabalara rağmen terör örgütleri halen, iç / dış destek kazanma, uluslararası ilgi çekme, uluslararası meşruiyet kazanma veya siyasi tavizler elde etme gibi kısmi başarılar elde edebilmektedir. Bunun temel sebeplerinden biri devletlerin “terör örgütü” ve “terör eylemi” üzerinde mutabık olamamasıdır. Bir devletin terör örgütü olarak gördüğü bir yapıyı, başka bir devletin görmemesi, kolektif mücadeleyi engellemektedir.²⁵

Terörizm mücadele kadar bu mücadelenin toplumun geneli üzerindeki etkisi, bir anlamda alınacak olan önlemlerin topluma yansımaları da büyük önem arz etmektedir. Terörizmin psikolojik ve sosyal etkileri de dikkate alınarak, mücadele yöntemlerinin toplum üzerindeki reaksiyonun maliyeti de göz ardı edilmemelidir. Teröristler korku yaratarak toplumu ve hükümeti etkilemeyi, iradelerini kırmayı hedeflemektedir. Tavizci bir tutum, terör örgütlerinin amaçlarına ulaşmasını kolaylaştırırken, baskıcı bir tutum ise toplumda baskıyı artırarak yönetim ile halkı karşı karşıya getirebilmektedir. Bu noktada özgürlük ve güvenlik dengesinin, hukuki düzenlemelerle sağlanması elzemdir.²⁶ Yani terörizmle mücadelede; istihbari, askeri, finansal, toplumsal, politik ve kültürel mücadele unsurlarının yanında caydırıcılığı olan bir hukuk düzeni büyük katkı sağlayacaktır.

C. İSTİHBARAT KAVRAMI

Milattan önce yaşayan ve istihbarat çalışmalarına büyük katkılar sunan Çinli düşünür Sun Tzu'nun “kendisinin ve düşmanının imkanlarını iyi bilen bir devletin, herhangi bir zorlu savaş veya mücadeleye girmekten korkmayacağı”²⁷ düşüncesi günümüzde geçerliliğini korumaktadır. Bir devletin varlığını devam ettirmesi ve ulusal çıkarları doğrultusunda doğru kararlar alabilmesi için kaliteli ve yeterli düzeyde istihbarat bilgisine ihtiyacı vardır. Çok eski çağlardan itibaren gerçekleştirilen istihbarat faaliyetleri bu bilgi ihtiyacını karşılamak için yürütülmektedir.²⁸ Böylelikle hükümetler önceden tehditler ve fırsatlar hakkında bilgi sahibi olurken,²⁹ devleti yöneten karar vericiler, karar alma süreçlerinde bu bilgilerden faydalanmaktadır.

İstihbarat kavramının devletler açısından önemi ortadayken ve bu önem herkes tarafından kabul edilirken, kavramın dünya üzerinde kabul görmüş tam bir tanımı bulunmamaktadır. Bu durum kavramın farklı açılardan tanımlanmasına olanak sağlamaktadır. Arapça kökenli olan bu kavram, TDK'ya göre en basit şekilde; “yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyular” ile “bilgi toplama, haber alma” anlamlarında kullanılmaktadır³⁰. Webster'in tanımına göre

²⁴ “Türkiye'nin Uluslararası Toplumun Terörle Mücadele Çabalarına Katkıları”, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararasi-toplumun-terorle-mucadele-cabalarina-katkilari.tr.mfa.

²⁵ Piers Robinson, “Learning from the Chilcot Report: Propaganda, Deception and the War on Terror”. *International Journal of Contemporary Iraqi Studies*, 11/1-2, 2016, s. 49.

²⁶ Chelsea Sharber ve Glenn Schweitzer, *Countering Urban Terrorism in Russia and the United States: Proceedings of a Workshop*, New York: The National Academies Press, 2006, s. 18.

²⁷ Sun Tzu, *Savaş Sanatı*, çev. Barış Satılmış, İstanbul: İndigo Yayıncılık, 2020, s.19.

²⁸ İhsan Bozkurt, “Dünyadaki Bazı İstihbarat Teşkilatlarının Kısa Tarihçesi”, *Türk İstihbarat Tarihi* (haz. İsmail Hakkı Demircioğlu, Ahmet Özcan, Namık Çencen ve Yücel Yiğit). İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2021, s. 829.

²⁹ Peter Gill, Stephen Marrin ve Mark Phythian, *Intelligence Theory: Key questions and debate*. New York: Routledge, 2008, s. 33.

³⁰ “Güncel Türkçe Sözlük”, www.tdk.gov.tr.

istihbarat, deneyimlerden öğrenme ve anlama, bilgi edinme ve elde tutma, yeni durumlara hızlı ve etkili şekilde yanıt verme, problem çözmede davranışların etkin şekilde kullanılması, haberler ya da bilgilerdir.³¹ Aydın ise, istihbaratı kişi veya konu hakkında özel araştırmalar yaparak bilgi toplama ve düzenleme süreci olarak tanımlamaktadır. Bu işleri yapan kişiye ise istihbaratçı denmektedir.³² Clark, istihbaratı bilgiyle eş olarak görmektedir. Bilgiye kimin ihtiyaç duyduğu veya istediği, bilginin nereden geldiği, hangi anlamda ele alınacağı, kimlerin bu bilgiyi öğreneceği ve nasıl kullanılacağı hususlarına vurgu yapmaktadır.³³ Dearth ve Goodden istihbaratı, resmi kararlar için temel alınan ve devletin temel kararlarını dayandırdığı özel bir bilgi dizisi veya kümesi olarak tanımlamaktadır.³⁴ Kahn ise, bilginin en geniş anlamdaki halinin istihbarat olduğunu ve istihbarat faaliyetlerinin temelini bilginin oluşturduğunu belirtmektedir.³⁵

Mevcut tanımlara bakıldığında istihbarat kavramının merkezinde “bilgi”nin olduğu ve kavramın üç boyutuna vurgu yapıldığı görülmektedir;³⁶

- Bilgi üretmek için kullanılan eylem ve süreçler,³⁷
- Bilgiyle uğraşan kuruluşlar (istihbarat teşkilatları),³⁸
- Karar vericiler için istihbarat servisleri tarafından hazırlanan raporlar ve brifingler.³⁹

İstihbarat hem sürecin bir parçası hem de sürecin sonunda elde edilen üründür.⁴⁰ Bu süreç, istihbarat çarkı ile oluşmakta ve bilgilerin işlenmesiyle “istihbari bilgi”ye dönüşmektedir.⁴¹ Her süreç kendi içerisinde zorluklar barındırıyor olsa da, toplanan bilgilerin anlamının ne olduğunun belirlenmesi ve analiz edilerek karar vericilere sunulması sürecin en kritik aşaması olarak kabul görmektedir.⁴²

İstihbarat çarkı, istihbari bilgilerin etkili bir şekilde akışını sağlayıp stratejik aşamalardan geçerek uygun sonuçların elde edilmesini amaçlamaktadır. Lowenthal'ın istihbarat sürecini yedi aşamada tanımlayan en kapsamlı modeli, istihbarat teşkilatları tarafından daha sade ve istihbarat faaliyetleriyle daha uyumlu olan dört aşamaya indirgenmiştir. Bu çark, terörle mücadele faaliyetlerinde temel esaslardan biri olarak kabul edilmektedir. İstihbarat faaliyeti, kesintisiz bir süreçtir ve tüm istihbarat kuruluşları tarafından benzer bir çarka benzetilmektedir.⁴³

³¹ Noah Webster, Webster's new twentieth century dictionary of the english language, New York: The World Publishing Company, 1956, s. 954.

³² Nurullah Aydın, İstihbarat ve istihbaratçı, İstanbul: Parola Yayınları, 2018, s. 25.

³³ Ransom Clark, Intelligence and National Security: A Reference Handbook, New York: Praeger, 2007, s. 1.

³⁴ Douglas Dearth ve Thomas Goodden, Strategic intelligence: theory and application, US Army War College: Center for Strategic Leadership, 1995, s. 411.

³⁵ David Kahn, İstihbaratın tarihsel teorisi, Ankara: Avrasya Bir Vakfı Yayınları, 2002, s. 1.

³⁶ İbrahim Çevik, Hasım İstihbarat ve Hibrit Savaş, Konya: Salon Yayınları, 2021, s. 17.

³⁷ Kahn, İstihbaratın tarihsel teorisi, s. 5

³⁸ Michael Herman, Intelligence Services in the Information Age, New York: Frank Cass Publishers, 2001, s. 73.

³⁹ Hank Prunckun, Methods of Inquiry for Intelligence Analysis, New York: The Rowman-Littefiled Publishing Group, 2010, s. 4.

⁴⁰ “Wanted: A Definition of ‘Intelligence’”, 01 07, 2002, <https://www.cia.gov/static/72b2d4c0d01e4e05c60ff7d37fdd68b1/Wanted-Definition-of-Intel.pdf>.

⁴¹ Merve Seren, Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik, Ankara: Orion Kitabevi, 2017, s. 249.

⁴² Thomas Fingar, Reducing Uncertainty: Intelligence Analysis and National Security, California: Stanford University Press, 2011, s. 22.

⁴³ Gültekin Avcı, İstihbarat Oyunları, İstanbul: Birey Yayıncılık, 2007, s. 47.

Çarkın ilk aşamasında, milli güvenlik politikaları uyarınca istihbarat ihtiyaçların belirlenmesi ve bu ihtiyaçların operasyonel birimlere iletilmesi yer almaktadır. İkinci aşamada, operasyonel birimlerin, açık ya da kapalı kaynaklar üzerinden haber toplama faaliyetleri ile toplanan haberlerin değerlendirme birimlerine aktarılması vardır. Üçüncü aşamada, operasyonel birimlerden ve sivil kurumlardan alınan bilgi, haber ve belgeler analiz edilir ve istihbarat değeri taşıyan raporlar hazırlanır. Bu raporlar daha sonra yayınlanır. Dördüncü aşamada ise, karar vericilere istihbari bilgiler ulaştırılmakta, söz konusu bilgiler ilgili makamlarca kullanılmaktadır. Ayrıca yeni istihbarat ihtiyaçları da tespit edilmektedir.⁴⁴

II. TERÖRLE MÜCADELENİN HUKUKİ BOYUTU

Türkiye sahip olduğu eşsiz konumu, nüfusu, yüzölçümü ve doğal kaynaklarıyla jeopolitik ve jeostratejik avantajları içerisinde barındıran bir ülkedir. Önemli bir güç olma potansiyeline sahip Türkiye'nin bu durumu, küresel ve bölgesel güçler ile bazı komşu ülkeleri rahatsız etmekte, Türkiye'yi her anlamda etkileyen iç ve dış terör hareketleri bu güçler tarafından desteklenmektedir.

Türkiye 1960'lı yıllardan sonra Soğuk Savaş iklimi içerisinde sağ – sol ideolojilerin çatıştığı bir dönem geçirmiş, bu dönemde çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Özellikle irili ufaklı aşırı sol örgütlerin (MLKP, TİKKO, DHKP-C gibi) faaliyetlerinin yoğun yaşandığı bu dönem 1980 darbesiyle azalmış, bu sefer de ayrılıkçı PKK terörünün faaliyetleri baş göstermiştir. Bu terör sarmalına 1990'lı yıllardan itibaren Hizbullah gibi terör örgütleri de eklenmiştir. 2016 yılında gerçekleştirilmeye çalışılan FETÖ darbe girişimi de Türkiye'de terör hareketlerinin geldiği noktayı görmek açısından önemlidir. Diğer taraftan Soğuk Savaş döneminde doğu ve batı blokları arasında tampon görevi gören Türkiye, SSCB'nin yıkılması akabinde çatışmaların ve bölgesel savaşların yaşandığı Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu coğrafyasının tam ortasında kalmıştır. Bu durum Irak'ın işgali, Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı, Kırım'ın ilhaki, İkinci Karabağ Savaşı ve Rusya-Ukrayna Savaşı ile devam etmiştir. Bu istikrarsız ortam, yüzyılın en büyük göç hareketiyle bir insanlık dramına da dönüşmüştür. Bu süreçte terör hareketleri DAESH ve PYD/YPG gibi ülke sınırları dışında örgütlenen yapılar üzerinden artmıştır.

Tüm bu terör faaliyetleri Türkiye'de terörle mücadele kapsamında kanuni düzenlemelerin varlığını zorunlu kılmıştır. Türkiye'de terörle mücadeleye ilişkin ulusal mevzuatın merkezinde; 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu bulunmaktadır.

A. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

Anayasa, “*Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel yasa*”dır.⁴⁵ 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Türk hukuk sistemi açısından hayati bir öneme haiz olup, anayasanın genel esaslar bölümünde yer alan ilk 3 maddesi;

“Devletin Şekli: Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.” (Madde 1)

⁴⁴ “İstihbaratın Tarihçesi”, 16 03, 2013, <http://www.mit.gov.tr/tarihce/giris.html>.

⁴⁵ “Güncel Türkçe Sözlük”, www.tdk.gov.tr.

“Cumhuriyetin Nitelikleri: Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir. (Madde 2)

“Devletin bütünlüğü, Resmî dili, bayrağı, milli marşı ve başkenti: Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı İstiklal Marşı’dır. Başkenti Ankara’dır.

şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddeler, Türkiye Cumhuriyeti’nin bölünmez bütünlüğünün teminatıdır. Türkiye’de faaliyet gösteren terör örgütlerinden PKK etnik/ayrılıkçı bir örgüt olarak bağımsız bir Kürdistan hedefi belirlemiştir. Hizbullah gibi örgütler Cumhuriyetin temel kazanımları üzerinden din temelli bir rejim değişikliği amacı taşımıştır. Bir anlamda bu örgütlerin gerçekleştirdiği eylemler ve nihai amaçları mezkur üç maddenin mevcudiyetini ortadan kaldırmaya yöneliktir.⁴⁶

Diğer taraftan anayasa, terörle mücadelenin önemli araçlarından biri olan Olağanüstü Hal Yönetiminin ilan edilmesinin hukuki zemini oluşturmaktadır. Anayasanın 119. Maddesinde;

“Cumhurbaşkanı; savaş, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.” hususu yer almakta, ayrıca bunun yöntemi anlatılmaktadır.

Türkiye özellikle PKK terör örgütünün karakol ve köy baskınları, yol kesmeleri, mayınlı ve bombalı saldırıları gibi sivil ve askeri tüm unsurları hedef haline getiren 1980’li ve 1990’lı yıllardaki eylemleri nedeniyle Olağanüstü hal yöntemine başvurmak zorunda kalmıştır. 1987 yılı Temmuz ayı içinde 285 sayılı kanun hükmünde kararnameyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da çok sayıda ili kapsayacak şekilde olağanüstü hal bölge valiliği ihdas edilmiş, daha sonra Batman ve Şırnak’ın il olmasıyla 1990 yılında olağanüstü halin kapsamı genişletilmiştir. Bu kararnameyle; olağanüstü hal bölge valisine terörle mücadelede güvenliği sağlayacak şekilde bazı yetkiler verilmiştir. Bunlar arasında; *“köy, mezra, kom ve benzeri yerleşim birimlerinin boşaltılabileceği, yerlerin değiştirilebileceği, birleştirilebileceği, bu doğrultuda kamulaştırmaların re’sen ve ivedilikle yapılabileceği”* gibi yetkiler de bulunmaktadır. Söz konusu olağanüstü hal uygulaması 2002 yılında kaldırılana kadar etkin bir şekilde terörle mücadelede kullanılmıştır.

Diğer taraftan FETÖ tarafından 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen hain darbe girişimi ardından da 21 Temmuz 2016 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak, olağanüstü hal ilan edilmiş, bu durum 2018 yılının Temmuz ayına dek sürmüştür. Bu karar, devlet

⁴⁶ TBB, “Türkiye ve Terörizm”, Rapor, Türkiye Barolar Birliği, Ankara, 2006, s. 547-552.

kadrolarına sızan FETÖ mensuplarıyla mücadele edilmesi noktasında önemli bir araç olarak görülmüştür.⁴⁷

Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) uygulamaları da terörle mücadele kapsamında etkin şekilde faydalanılan mekanizmalardan biri olmuştur. Anayasanın Yargı bölümünde yer alan (madde 143) ve 2004 yılında yürürlükten kaldırılan DGM'ler terör suçlarına bakmıştır. Yürürlükte olduğu süre içerisinde bu mahkemeler; *"Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devletin iç ve dış güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli"* olmuştur.⁴⁸

B. 5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU

Türkiye'de terörle mücadele kapsamında etkin bir şekilde kullanılan kanunlardan biri de 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'dur. Söz konusu kanunun bazı maddeleri mutlak terör suçları, bazı maddeleri ise nispi terör suçları olarak kabul edilmektedir. Mutlak terör suçları, suçun hukuki tanımı ve içeriği gereği terör iklimi oluşturma hedefiyle gerçekleştirilen suçlardır. Nispi terör suçlarıysa, adi suç kapsamındadır. Ancak bahse konu suçlar, bir terör örgütü tarafından terör ortamı oluşturmak amacıyla ve terör eylemi yöntemleriyle yapılması durumunda, adi suç olma özelliğini kaybetmekte, kanun bu eylemi terör suçu olarak görmektedir.⁴⁹

Terörle Mücadele Kanunu'nun 3. Maddesine yapılan atıfla, TCK'nın 302, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320. Maddelerinde bahsi geçen suçlar, mutlak terör suçları olarak kabul görmektedir. *"Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak, askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşma, anayasayı ihlal, Cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı, yasama organına karşı suç, hükûmete karşı suç, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine karşı silahlı isyan, silahlı örgüt, silah sağlama, yabancı hizmetine askere yazma ve yazılma suçları"* bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan nispi terör suçları da TCK'nın birbirinden farklı kanun maddeleriyle açıklanmaktadır. TCK'nın *"79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 96, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 142, 148, 149, 151, 152, 170, 172, 173, 174, 185, 188, 199, 200, 202, 204, 210, 213, 214, 215, 223, 224, 243, 244, 265, 294, 300, 316, 317, 318 ve 319 uncu maddeleri ile 310 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan"* suçlar nispi terör suçları olarak görülmektedir.⁵⁰ Bu kapsamda; göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, kasten öldürme, intihara yönlendirme, kasten yaralama, eziyet, tehdit, şantaj, cebir, eğitim ve öğretim hakkının

⁴⁷ "Türkiye'de OHAL sona erdi", <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/turkiyede-ohal-sona-erdi/1208010>.

⁴⁸ Tuğrul Katoğlu, "Özel Yetkili Mahkemelerde Özel Usuller", TBB Panel, 2010, s. 40.

⁴⁹ Faruk Y. Turinay, "Terörle Mücadele Kanunu'na Göre Mutlak ve Nispi Terör", İnsan & İnsan, 2019, 6(20), ss. 337-350, s. 340-344.

⁵⁰ Diğer taraftan diğer bazı kanunlarda da; "10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da tanımlanan suçlar; 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 110 uncu maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları; 10/7/2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar; Anayasa'nın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde, olağanüstü halin ilanına neden olan olaylara ilişkin suçlar; 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 68 inci maddesinde tanımlanan suç" kapsamında nispi terör suçları yer almaktadır.

engellenmesi, konut dokunulmazlığının ihlali, yağma, mala zarar verme, suç işlemeye tahrik gibi insan hayatına, insanların malvarlığına, kamu barışı ve kamu güvenliğine karşı terör amacı ve yöntemleriyle gerçekleştirilen suçlar yer almaktadır.⁵¹

C. 3713 SAYILI TERÖRLE MÜCADELE KANUNU

Türkiye'nin terörle mücadelesinde en etkili kanun şüphesiz 1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK)'dur. Söz konusu kanunda genel hatlarıyla;

“Birinci Bölüm: Tanım ve Terör Suçları başlığı altında; Terörün tanımı, Terör suçlusu, Terör suçları, Terör amacıyla işlenen suçlar, Terör örgütleri, Terörün finansmanı gibi.

İkinci Bölüm: Yargılama Usulleri başlığı altında; Görev ve yargı çevresinin belirlenmesi, Soruşturma ve kovuşturma usulü, Avukat tayini gibi.

Üçüncü Bölüm: Cezaların İnfazı başlığı altında; Koşullu salıverilme.

Dördüncü Bölüm: Çeşitli Hükümler başlığı altında; Ödüllendirme, Koruma tedbirleri, Yardım gibi.

Beşinci Bölüm: Geçici Hükümler altında kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce işlenen suçlarla ilgili” hususlara yer verilmektedir.

Terörle mücadele kanununun bu maddeleri mahkemeler tarafından terörle ilgili alınan kararlara ışık tutmakta, TMK ve TCK'nın maddelerine sıklıkla atıflar yapılmaktadır. Örneğin Yargıtay 16. Ceza Dairesi 2015 yılında almış olduğu bir kararda terör örgütünün unsurlarını TMK'nın ve TCK'nın bazı maddeleri üzerinden aşağıdaki şekilde vurgulamaktadır.⁵²

“Üye sayısı; en az 3 kişiden oluşur. (TMK 7/1, TCK 220-314 maddeleri.)

Amaç ve saik; terör örgütü siyasi maksatla faaliyet gösterir. Bu doğrultuda, “Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme ve tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini ,siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetlerini yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak” amacıyla faaliyet gösterir. (TMK m.1)

Yöntem; terör örgütü cebir ve şiddet kullanarak baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle hareket eder. (TMK 1-7.md.)

Elverişlilik; terör örgütünün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması gerekir. (TCK 220.md.)

Araç gereç; terör örgütü silahlı bir örgüt türüdür. (TCK 314.madde.) Silah suçun unsurudur. Üyelerinin tamamının silahlı olması gerekmez, nitelik ve nicelik bakımından amaç suçu işlemeye yetecek kadar elemanında silah bulunması yeterlidir. Örgütün silahlı olup olmaması sahip olunan silahların cins, nitelik ve miktarı somut tehlikenin belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Örgütün, silahlı örgüt vasfını kazanması için mensuplarının silah sahibi olmaları gerekmez. Silahlar üzerinde gerektiğinde tasarruf imkanının

⁵¹ Turinay, s. 345.

⁵² Derda Gökmen, Uygulamada Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Sırlarına Karşı Suçlar, Adalet Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2017, s. 26-28.

olması gerekli ve yeterlidir. Elverişlilik somut olaya göre hakim tarafından takdir edilecektir.” Yargıtay 16. Ceza Dairesi 24/4/2017 T., 2015/3 E., 2017/3 K.”

III. TERÖRLE MÜCADELEDE İSTİHBARAT VE HUKUKİ TARTIŞMALAR

A. TERÖRLE MÜCADELE - İSTİHBARAT İLİŞKİSİ

Terörle mücadele ve istihbarat faaliyetleri arasında hayati bir ilişki bulunmaktadır. İstihbarat faaliyetlerinin etkinliği, elde edilen bilginin güvenilirliği ve karar vericilerin alacağı kararlar terörle mücadelede başarıyı getirmektedir. Bir anlamda doğru ve teyitli olmayan, zamanında üretilemeyen, dağıtımında eksiklikler yaşanan bir istihbarat sistemi kurulmadan terörle mücadelenin başarılı olma şansı azdır.⁵³ Bir anlamda istihbarat, terörle mücadelenin hem önleyici gücü, hem tehlikenin tanımlanması ve analiz edilmesinin kaynağı, hem de karar vericilerin alacağı kararların temelidir.

İstihbarat, terörle mücadelede önleyici bir yöntemdir. Tehditlerin istihbarat toplama yöntemleri vasıtasıyla önceden haber alınması ve buna yönelik önlemler geliştirilmesi hayati öneme sahiptir. Bu noktada yaşanan zafiyetler, ülkeler açısından büyük prestij kayıplarının yanı sıra can ve mal kaybına yol açmakla birlikte, oluşan terör iklimi vatandaşların kendilerini güvensizlik içinde hissetmelerine yol açmaktadır.⁵⁴ Yaşanan her terör eyleminde, ilk sorgulanan sistemlerin başında istihbarat birimleri gelmektedir. Örneğin, 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD İstihbarat Servisleri ciddi anlamda sorgulanmış, istihbarat zaafı olduğu iddiası eleştirilerin merkezine oturmuştur.⁵⁵

İstihbarat, terör tehlikesinin tanımlanması ve analiz edilmesinin kaynağı olarak görülmektedir. Terörle mücadele kapsamında istihbarat sayesinde; terör örgütünün güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konulması, örgütün sahip olduğu ideolojinin derinlemesine analiz edilmesi, örgütün insan kaynağının, milis yapılanmasının ve örgüte katılımın nedenlerinin masaya yatırılması, örgütün üst düzey kadrolarıyla ilgili çalışmalar yapılması, örgütün lojistik ihtiyaçlarının ve bunların karşılanma şekillerinin tespiti sağlanmaktadır.⁵⁶ Bir anlamda istihbarat, tehdidin yani düşmanın tüm özelliklerinin belirlenerek, buna yönelik stratejiler geliştirilmesinin önünü açmaktadır.

İstihbarat karar vericilerin alacağı kararların merkezinde yer almaktadır. Terörle mücadelede istihbaratın kullanımı, karar vericilerin ilgili politikaları belirlemeleri ve sağlıklı kararlar vermelerine yardımcı olmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Karar vericiler, istihbarat birimlerinden gelen bilgiler ışığında ulusal ve uluslararası düzeyde terörizm sorunu ile mücadele

⁵³ Yusuf Özer, “Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Rolü: Kültürel İstihbarat Konsepti”, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), ss. 51-80, s. 59.

⁵⁴ Eveline Herzberger, Counter-Terrorism Intelligence Cooperation in the EU, New York: UNICRI, 2007, s. 21.

⁵⁵ Amy B. Zegart, “An Empirical Analysis of Failed Intelligence Reforms before September 11”, Political Science Quarterly, 121(1), 2006, ss. 33-60, s. 33.

⁵⁶ Yunus Karaağaç, “Terör ve Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Önemi”, TERAM, 2020, <https://www.teram.org/Icerik/teror-ve-terorizmle-mucadelede-istihbaratin-onemi-99#:~:text=Ter%C3%B6re%20kar%C5%9F%C4%B1%20koyma%20noktas%C4%B1nda%20ta-kip,%C3%B6nem%20verdi%C4%9Fi%20bir%20faaliyet%20sahas%C4%B1d%C4%B1r.>

stratejileri belirlemektedir.⁵⁷ Bu sürecin en önemli aktörlerinden biri İstihbarat Servisleridir. Türkiye’de terörle mücadele kapsamında yapılan istihbarat toplama ve yayma faaliyetlerinde MİT, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı yetkilidir.

1983 tarih ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu Devlet İstihbaratının üretilmesi ve üretilen bu istihbaratın kullanılması ile MİT’in kuruluş, görev ve faaliyetlerine ait hususları düzenlemektedir. Kanunun 4. Maddesi çerçevesinde MİT’in görevleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

- “a) Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, Anayasal düzenine ve milli gücünü meydana getiren bütün unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilen mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında milli güvenlik istihbaratını Devlet çapında oluşturmak ve bu istihbaratı Cumhurbaşkanı (...) (2), Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile gerekli kuruluşlara ulaştırmak.
- b) Devletin milli güvenlik siyasetiyle ilgili planların hazırlanması ve yürütülmesinde; Cumhurbaşkanı (...) (2), Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile ilgili bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılamak.
- c) Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat faaliyetlerinin yönlendirilmesi için Cumhurbaşkanı (...) (2) ve Milli Güvenlik Kuruluna tekliflerde bulunmak. (1)
- d) Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerine teknik konularda müşavirlik yapmak ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak.
- e) Genelkurmay Başkanlığınca Silahlı Kuvvetler için lüzum görülecek haber ve istihbaratı, yapılacak protokole göre Genelkurmay Başkanlığına ulaştırmak.
- f) Milli Güvenlik Kurulunda belirlenecek diğer görevleri yapmak.
- g) İstihbarata karşı koymak.
- h) (Ek: 17/4/2014-6532/1 md.) Dış güvenlik, terörle mücadele ve millî güvenliğe ilişkin konularda Cumhurbaşkanınca (...) (2) verilen görevleri yerine getirmek. (1)
- i) (Ek: 17/4/2014-6532/1 md.) Dış istihbarat, millî savunma, terörle mücadele ve uluslararası suçlar ile siber güvenlik konularında her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak.
- j) (Ek: 17/4/2014-6532/1 md.) İstihbarat kapasitesini, niteliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla çağdaş istihbarat usul ve yöntemlerini araştırmak, teknolojik gelişmeleri takip etmek ve uygun görülenleri temin etmek.
- (Değişik birinci cümle: 17/4/2014-6532/1 md.) Millî İstihbarat Teşkilatına bu görevler dışında görev verilemez. Milli İstihbarat Teşkilatı birimlerinin görev, yetki ve sorumlulukları Cumhurbaşkanınca onaylanacak bir yönetmelikte belirtilir.”

İlgili kanun maddesinden anlaşılacağı üzere, MİT’in görev tanımlaması içinde; “olası tehdit ve istihbarat faaliyetlerinin kapsamı, istihbaratın ulaştırılacağı kurumlar, diğer ülkelerin istihbarat faaliyetlerine karşı konulması, dış güvenlik ve terörle ilgili istihbarat toplanması,

⁵⁷ Ertan Beşe ve Merve Seren, “Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi”, Polis Bilimleri Dergisi, 13/3 (2011), s. 126.

teknik istihbarat ve insan istihbaratından faydalanılması, teknolojik gelişmelere ayak uydurulması” gibi hususlara yer verilmektedir. Kanun maddesinin (h) ve (i) maddelerinde terörle mücadele vurgusu yapılıyor olması, MİT’in bu konuda başat kurumların başında gelmesinin hukuki temelini oluşturmaktadır.

Kanun maddesinde istihbarat toplama yöntemlerinden de bahsedilmektedir. MİT terörle mücadele kapsamında insan, teknik, sinyal, elektronik, uydu ve görüntü istihbarat imkanları ile insansız hava araçları tarafından toplanan istihbarattan faydalanmaktadır.⁵⁸ Özellikle son yıllarda bu istihbarat toplama vasıtalarıyla yapılan istihbarat çalışmaları operasyonel kabiliyete dönüştürülmüş, yurtiçi ve yurtdışında MİT imkanlarıyla terör örgütlerine yönelik operasyonlar icra edilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda; PKK’nın Irak İstihbarat Sorumlusu Celal Kaya,⁵⁹ MLKP’nin sözde Suriye sorumlusu Zeki Gürbüz, YPG/PYD Suriye sözde Sabotaj Sorumlusu Özgür Namoğlu, PKK sözde Özel Güç Cephe Sorumlusu Eyvaz Beyaz, sözde Özel Güç Lojistik Sorumlusu Neçirvan Seven gibi isimler insan ve teknik istihbarat imkanlarıyla takip edilmiş, SİHA’larla gerçekleştirilen operasyonlarla etkisiz hale getirilmiştir.⁶⁰

Türkiye’de terörle mücadele kapsamında yapılan istihbarat toplama ve yayma faaliyetlerinde etkili olan kurumlardan biri de Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM)’dür. EGM bünyesinden farklı başkanlıklar bulunmasına rağmen, bu konuda İstihbarat Başkanlığı’na ayrı bir yer ayırmakta fayda bulunmaktadır. İstihbarat Başkanlığı, 1951’den bugüne Türkiye’de iç güvenlik istihbaratının temininde faaliyet göstermektedir. Başkanlığın merkez ve taşra yapılanmaları mevcut olup, başta terör örgütleriyle ilgili olmak üzere, istihbarat çarkına uygun olarak istihbaratın toplanması, değerlendirilmesi ve analiz edilmesi ile operasyonel çalışmaların yapılması ve karar vericilere yürütülen çalışmaların çıktılarıyla ilgili bilgilerin sunulmasını görev edinmektedir.⁶¹

EGM İstihbarat Başkanlığı bu görev ve sorumluluklarını; 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu (PVSK) ile Emniyet İstihbarat Dairesi Başkanlığı Merkez ve Taşra Üniteleri Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği belirlemektedir.⁶² Özellikle PVSK’nın Ek Madde 7 (Ek: 16/6/1985-3233/7 md.)’de yer alan; *“Polis Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişini sağlamak üzere, ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla işbirliği yapar.”* hususu önemlidir. Söz konusu maddeyle, EGM’nin istihbarat faaliyetlerinin sınırı, kapsamı, yöntemi ve diğer istihbarat kuruluşlarıyla ilişkisi hukuki bir zemine dayandırılmaktadır. Bu madde sadece İstihbarat Başkanlığı’nın değil, EGM’nin Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı, Kaçakçılık ve Organize

⁵⁸ Sibel Düz, “Odak: PKK’nın Lider Kadrolarının Tasfiyesi”, 2023, <https://www.setav.org/odak-pkknin-lider-kadrolarinin-tasfiyesi/>.

⁵⁹ “MİT, PKK’nın Irak İstihbarat Sorumlusunu Etkisiz Hale Getirdi”, 2023, <https://www.iha.com.tr/haber-mit-pkknin-irak-istihbarat-sorumlusunu-etkisiz-hale-getirdi-1182454>.

⁶⁰ “SİHA Destekli MİT Operasyonları Terör Örgütlerine Darbe Vurdu”, 2023, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/siha-destekli-mit-operasyonlari-teror-orgutlerine-darbe-vurdu-767084.html>.

⁶¹ “Başkanlığımız”, <https://www.egm.gov.tr/istihbarat/baskanligimizgiris>.

⁶² “Görev Yetki ve Sorumluluklarımız”, <https://www.egm.gov.tr/istihbarat/gorev-yetki-ve-sorumluluklarimiz>.

Suçlarla Mücadele Başkanlığı gibi diğer birimlerinin de kendi alanlarında istihbarat toplama faaliyeti yürütmesine imkan tanımaktadır. Bu birimler arasında kurulan koordinasyon terörle mücadele açısından hayati öneme haizdir. Örneğin, 2023 yılında İstanbul’da DEAŞ terör örgütüne yönelik Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü ve İstihbarat Şube Müdürlüğü iş birliğinde gerçekleştirilen operasyon bunlardan sadece biridir. Söz konusu operasyonla örgütün sözde Ninova (Musul) Bölgesi Kadısı J.A. isimli Iraklı şahıs yakalanmıştır.⁶³

Türkiye’de terörle mücadele kapsamında yapılan istihbarat toplama ve yayma faaliyetlerinde etkili olan bir diğer kurum da Jandarma Genel Komutanlığı’dır. 1983 tarih ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu bu bağlamda önemlidir. Mezkûr kanunun 7. Maddesinde Jandarmanın genel olarak görevleri sıralanmaktadır. Bu kapsamda;

Madde 7 – (Değişik: 25/7/2016-KHK-668/9 md.; Aynen kabul: 8/11/2016-6755/9 md.)

a) Mülki görevleri;

Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korunmalarını yapmak, (b) ve (c) bentlerinde belirtilen görevler dışında kalan ve diğer kanun ve nizam hükümlerinin icrası ile bunlara dayalı emir ve kararlarla Jandarmaya verilen görevleri yapmak.

b) Adli görevleri;

İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek.

c) Askeri görevleri;

Kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen askeri hizmetleri yerine getirme”

hususlarına yer verilmektedir.

Bu kanundaki görev ve sorumlulukları yerine getirmek adına Jandarma Genel Komutanlığı istihbarat toplama ve yayma konusunda yetkili kılınmıştır. EGM’de olduğu gibi Jandarma Genel Komutanlığı’nın istihbarat faaliyetleri noktasında en etkili birimi İstihbarat Başkanlığı’dır. İstihbarat Başkanlığı’nın görev alanı; *“Başta terör suçları olmak üzere; suç işlenmesinin önlenmesi veya işlenen suçla ilgili olarak kişiler/ gruplar, suç örgütleri ile muhtemel hareket bölgeleri, hava ve arazi hakkında elde edilen her türlü bilgi ve haberin işlenmesi sonucu elde edilen bilgiler”* olarak geçmektedir. Başkanlık bu amacını hukuki düzenlemelere bağlı olarak gerçekleştirilmektedir.⁶⁴ Jandarma Genel Komutanlığı içerisindeki Jandarma Komando Operasyon Tabur Komutanlıkları (JOPER) gibi diğer operasyonel birimlerle koordineli çalışmalar yürüten Jandarma İstihbarat Başkanlığı terörle mücadelede hayati rol üstlenmektedir.⁶⁵

⁶³ “Emniyetten Kritik Operasyon: DEAŞ’ın Kilit İsmi İstanbul’da Yakalandı”, 2023, <https://www.cnn-turk.com/turkiye/emniyetten-kritik-operasyon-deasin-kilit-ismi-istanbulda-yakalandi>

⁶⁴ “İstihbarat Başkanlığı”, <https://www.jandarma.gov.tr/istihbarat-baskanligi>.

⁶⁵ “JOPER Tabur Komutanlıkları”, <https://www.jandarma.gov.tr/joak/joper-tabur-komutanliklari>.

B. HUKUKİ TARTIŞMALAR EKSENİNDE TERÖRİZMLE MÜCADELE

Günümüzde demokratik toplumlar, terörizm, casusluk faaliyetleri ve suç örgütlerinin karmaşık tehditleriyle karşı karşıyadır. Devletler, bu tür tehditlere karşı etkili bir şekilde mücadele edebilmek için gizlice gözetleme yetkisine sahip olmalıdır. Suç örgütleri ve terör örgütleri, katı hiyerarşiye sahiptir, iç ve dış ilişkileri gizlidir, üyeleri arasında sıkı işbirliği vardır ve suç işleme konusunda uzmanlaşmıştır. Ayrıca, bu örgütlerin faaliyetleri hızla değişebilir ve yer değiştirebilir, bu da suçların tespitini zorlaştırır. Organize suçların yayılması, bu tür tehditlerle başa çıkmak için koruma tedbirlerine duyulan ihtiyacı açıkça göstermektedir.

Terörle mücadelede karşı-terörizm, terör saldırılarına yanıt olarak gerçekleştirilen saldırı ve operasyon faaliyetlerini ifade eden bir terimdir. Bu tür faaliyetler, saldırıyı gerçekleştiren terörist grup veya bireylere karşı askeri veya güvenlik önlemlerini içerebilirken, istihbarat toplama ve takip gibi daha sofistike yöntemleri de içermektedir.

Öte yandan, anti-terörizm daha geniş bir perspektifle terörle mücadele politikalarını kapsar. Bu yaklaşım daha pasif bir stratejiyi benimser ve terörist bireylerin ve grupların toplumla olan bağlarını koparmayı veya dönüştürmeyi amaçlar. Bu bağlamda, anti-terörizm yasaları terör faaliyetlerini engellemek veya yanıtlamak için terörle ilişkilendirilen kişileri ve organizasyonları izlemeye, gözlemlemeye ve istihbarat toplamaya olanak sağlayan düzenlemeleri içerir.

Her terör saldırısının kendine özgü bir bağlamı göz önünde bulundurulduğunda, terör eyleminin terör amacıyla işlendiğini kanıtlamak için kullanılan kriterlerin değişebileceğinin kabul edilmesi gerektiği uzmanlar tarafından savunulmaktadır. Bu nedenle, terör tehdidi durumunda eylemi yasaklamak için delil kriterlerine yeni bir perspektifin getirilmesi gerektiği öne sürülmektedir. Ancak genelde yasal düzenlemeler terörle mücadele önlemlerini daha ayrıntılı bir şekilde açıklamak yerine, ciddi bir terör tehlikesinin varlığından bahisle suç ve ceza yaptırımlarını artırma yoluna gitmektedir.⁶⁶

Bu düzenlemelere bağlı olarak ancak polis ve jandarma gibi kolluk kuvvetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı personeli tarafından istihbarat toplama faaliyetleri yürütülebilir. Bu faaliyetlerin yasal bir dayanak olmaksızın gerçekleştirilmesi hukuk devleti ilkesine aykırıdır. İstihbarat toplama süreçlerinde yasal düzenlemelere aykırılık, özgürlük-güvenlik çatışması riskini ve bu bağlamda temel demokratik ilkelerle ilgili hassasiyetler ortaya çıkmaktadır.

Terörle mücadele bağlamında yürütülen istihbarat faaliyetleri hukuki açıdan iki temel konu etrafında yoğunlaşan tartışmalara yol açmıştır. Bu tartışmalar, genellikle “İstihbarata Dayalı Verilerin Delil Niteliği” ve “İstihbarat Faaliyetlerinin Temel Hak ve Özgürlüklere Etkisi” gibi iki ana başlık altında değerlendirilmektedir.

⁶⁶ Feyzan Olgunsoy, “Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi: Türkiye, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2019.

1. İstihbarata Dayalı Verilerin Delil Niteliği

Terörle mücadele, ulusal güvenlik açısından kritik bir öneme sahip olup bu alandaki istihbarat faaliyetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Ancak, istihbaratın topladığı verilerin mahkemelerde delil olarak kabul edilip edilemeyeceği, istihbarat faaliyetleriyle ilgili temel bir hukuki tartışma konusunu oluşturmaktadır.

Terörle mücadele kapsamında istihbarat faaliyetleri, genellikle gizli ve özel bilgilere ulaşmayı amaçlar. İstihbarat kurumları, casusluk, teknik izleme, insan kaynaklarından bilgi toplama ve daha birçok yöntemi kullanarak bu verilere ulaşır. Bu veriler, terörle mücadelede önemli bir rol oynar ve potansiyel suçları önlemek veya suçluları yakalamak için kullanılır.

Ceza yargılaması hukukunda, herhangi bir nesne veya bilgi delil olarak kabul edilebilir. Ancak, delillerin belirli bir standardı vardır ve bu standartlar, delillerin yasalara uygun, mantıklı, olaya bağlı, gerçekleri ortaya çıkarmaya uygun ve hukuka uygun yöntemlerle elde edilmesi gerektiğini içerir. Deliller, anahtar, belirleyici, tamamlayıcı, yan veya yardımcı olabilirler, hatta bazen olayla ilgisi olmayan unsurlar bile delil olarak kullanılabilir. Ayrıca, bir davanın başlangıcını oluşturan iz, kanıt veya işaretler gibi bulgular ve bilgiler de mahkemede delil olarak kabul edilebilir. Kolluk kuvvetleri tarafından hazırlanan raporlar, somut kanıtlarla desteklenmelidir ve bu raporlar da mahkeme tarafından delil olarak kabul edilirler. Ancak, bazı durumlarda deliller tahrif edilmiş, sahte belgeler oluşturulmuş veya yasalara aykırı bir şekilde elde edilmiş olabilir. Bu tür deliller, yargılamada kullanılamazlar. Anayasa ve Ceza Muhakemesi Kanunu tarafından belirtilen kurallara uygun olmayan, ilişkisiz veya tahrif edilmiş deliller yargılamada geçerli değildirler.⁶⁷

Polis, jandarma ve diğer güvenlik birimleri, toplumun güvenliğini sağlamak ve suçları önlemek amacıyla istihbarat bilgileri toplarlar. Bu bilgiler, genellikle faaliyet raporları halinde düzenlenir. Raporlar, istihbaratın doğruluğunu gösterebilecek izler, eserler ve somut delillerle desteklenir.

Milli İstihbarat Teşkilatı, ülkenin milli güvenliği ve istihbarat alanında görev yapar. Ancak, MİT'in topladığı bilgilerin yargılamada kullanılabilmesi belirli sınırlamalara tabidir. MİT Kanunu'na göre, MİT'in casusluk ve devlet sırlarına karşı işlenen suçlar dışında topladığı bilgiler mahkemelerde delil olarak kullanılamaz. Bu, MİT'in topladığı istihbaratın belirli yasal sınırlamalara tabi olduğunu gösterir.⁶⁸

Milli İstihbarat Teşkilatı'nın hazırladığı raporlar, yargılama süreçlerinde sadece belirli koşullar altında kanıt olarak kabul edilebilir. Bu koşullar, 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun ek maddenin 1. fıkrasına dayanmaktadır. Bu fıkra gereği, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) tarafından toplanan istihbari nitelikteki bilgi, belge, veri ve kayıtlar ile yapılan analizler, genellikle casusluk ve devlet sırlarına karşı işlenen suçlar dışındaki adli merciler tarafından talep edilemezler. Bu suçlar, çoğunlukla casusluk ve

⁶⁷ Eran Şen, "İstihbarat Raporlarının Delil Değeri", <https://www.hukukihaber.net/istihbarat-raporlarinin-delil-degeri#:~:text=M%C4%B0T'in%20i%C5%9Fi%20adli%20kolluk,sa%C4%9Flamlar%C4%B1%20kayd%C4%B1yla%20delil%20olarak%20kullan%C4%B1labilir>.

⁶⁸ ibid.

devlet sırlarına karşı işlenen suçları içermektedir. Ancak, MİT Kanunu'nun "Milli İstihbarat Teşkilatının görevleri" başlıklı 4. maddesinin 1. fıkrasının (i) bendi bir istisnadır. Bu bend, MİT'in dış istihbarat, milli savunma, terörle mücadele, uluslararası suçlar ve siber güvenlik gibi konularda teknik istihbarat ve insan istihbaratı yöntemleriyle bilgi, belge, haber ve veri toplama, kaydetme, analiz etme ve bu istihbaratı ilgili kuruluşlara iletmek gibi görevleri olduğunu belirtir. Bu bağlamda, MİT görevi sırasında potansiyel bir suçla ilgili delile ulaşırsa, bu delili ilgili adli birimle paylaşmalıdır.⁶⁹

Polis ve jandarma gibi idari veya adli kolluk birimleri, istihbarat toplama görevi yürütürler ve bu bağlamda bilgi veya delil toplarlar, bunları raporlarlar. Adli kolluk olarak hareket ederken, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 160. ve 161. maddeleri gibi ilgili hükümlere dayanarak delil toplama yetkilerine sahiptirler. Bu yetki çerçevesinde kolluk, hukuka uygun yöntemlerle delil toplar ve bu çalışmalarını raporlarlar. Raporlar, cumhuriyet savcısının direktifleri doğrultusunda hareket ederken tutanak haline getirilir. Kolluk, idari görevlerini yerine getirirken de raporlar hazırlayabilir. Ancak, bu tür raporlar tek başına delil olarak kabul edilmezler; yani içerikleri somut delillerle doğrulanmalıdır.⁷⁰

Sonuç olarak ceza yargılamasında her türlü bilgi ve rapor potansiyel bir delil olabilir, ancak bunlar mantıklı, gerçekçi, olaya ve hukuka uygun, müşterek ve somut delil niteliğine sahip olmalıdır. Kolluk tarafından hazırlanan bu raporlar, içerikleri somut delille desteklenene dek bir emare veya başka bir bilgi türü olarak kabul edilir. Ancak, somut delillerle desteklendiklerinde ve usulüne uygun şekilde hazırlandıklarında bu tür bilgi içerikli raporlar delil olarak kabul edilebilirler. Kolluğun bir olay veya kişi ile ilgili hazırladığı raporlar, henüz soruşturma başlatılmamışken istihbarat veya önleyici kolluk faaliyetleri sırasında da olabilir. Yasal olarak kullanılmaları yasaklanmadıkça, bu tür raporlar yargılamada delil olarak kabul edilebilirler. Ancak, somut delillerle desteklenmeyen veya içeriğinin doğruluğu kanıtlanamayan kolluk raporlarının delil değeri bulunmaz.

2. Temel Hak ve Özgürlükler Ekseninde İstihbarat Faaliyetleri

1982 Anayasası'nın 12. maddesi, her vatandaşın kişiliğine sıkı sıkıya bağlı ve vazgeçilmez olan temel hak ve özgürlüklere sahip olduğunu belirtmektedir. Bu temel hak ve özgürlükler, Anayasa'nın 13. maddesine göre sadece belirli nedenlere dayalı olarak ve yalnızca kanunlar aracılığıyla sınırlandırılabilir. Bu sınırlamalar ayrıca Anayasa'nın taşıdığı genel ruha, laik ve demokratik toplum düzenine ve ölçülülük ilkesine uygun olmalıdır. Anayasa'nın 20. ve 13. maddeleri bir arada ele alındığında, ulusal güvenlik, kamu düzeni, asayişin sağlanması, genel sağlık ve ahlakın korunması gibi nedenlerle kişilerin özel hayat gizliliği hakkının sınırlandırılabilceği belirtilmektedir. Ancak bu sınırlamalar yasalarla düzenlenmelidir ve temel hakların özüne zarar vermemelidir.⁷¹

⁶⁹ ibid.

⁷⁰ ibid.

⁷¹ Emre Güzey, "Özel Hayatın Gizliliğine Saygı Hakkı Kapsamında İstihbarat Faaliyetlerinin İncelenmesi", Milli Savunma Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstihbarat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020, s. 60.

Şüphelilerin terör eylemlerine hazırlandığına veya bu tür eylemlerin aşamalarına katıldığına dair istihbarat bilgilerinin sorgulanması, toplumsal adaletin tesis edilmesi ve güvenliğinin sağlanması açısından büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca, bu tür şüpheleri değerlendirmek ve gerekli soruşturmaları başlatmak, potansiyel terör eylemlerinin gerçekleşmesini engellemeye yönelik kritik bir rol oynamaktadır. Kolluk kuvvetleri, kendilerine iletilen istihbari bilgi veya raporun, terör suçlarına ilişkin bir soruşturma başlatmak için yeterli bir şüphe oluşturup oluşturmadığını değerlendirerek, ciddi zarar ve hasarın ortaya çıkmasını engellemeye katkıda bulunmaktadır.

Ceza Kanunu, temel hak ve özgürlüklerin için tehdit oluşturan suçların birçoğunda, kamu görevlisinin görevini yerine getirirken uygun bir şekilde hareket etmesini gerektiren şartları içerir. Bazı kamu görevlilerine, belirli yasal koşulların sağlanması şartıyla kişilerin özel hayatına müdahale yetkisi tanınabilir. Yasaların çizdiği sınırlar içinde görevlerini yerine getiren kamu görevlilerinin eylemleri hukuka uygun kabul edilir.

Örneğin yasal düzenlemelere uygun olarak gerçekleştirilen iletişim denetlemesi faaliyeti hukuka uygun kabul edilebilir. Ancak, yetkinin kamu görevlileri tarafından aşıldığı durumlarda suç oluşabilir. Mesela Ceza Muhakemesi Kanunu'nda belirtilen teknik araçlarla izleme tedbirinin kişinin konutunda uygulanmasına izin verilmemiştir. Bu düzenlemeye uyulmaksızın bir kişinin konutu teknik araçlarla izlenirse, özel hayatın gizliliğini ihlal suçunun işlendiği kabul edilir.

Adli amaçla telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. maddesi ve sonraki maddelerinde açıkça düzenlenmiştir. Bu tedbir, sadece kanunda belirtilen suçların ortaya çıkarılması amacıyla ve başka delil elde etme imkanının olmadığı durumlarda, güçlü şüphenin varlığına dayalı olarak kullanılabilir. Bu nedenle, iletişimin denetlenmesi tedbiri, anayasa tarafından güvence altına alınan temel hakları, özellikle haberleşme özgürlüğünü sınırlayan bir tedbirdir ve katı şekil şartlarına tabidir. Bu tedbir kararı, sadece bir hakim tarafından verilen onay veya kararla uygulanabilir. Acil durumlarda, Cumhuriyet savcısı tarafından verilen tedbir kararı hemen bir hakim tarafından onaylanmalıdır. İstihbarat amaçlı iletişimin denetlenmesi yetkisi ise, kanun tarafından istihbarat faaliyetleri yürütmesi emredilen kurumların kendi yasalarında düzenlenmiştir. Bu çerçevede, önleyici amaçlı iletişimin denetlenmesi, herhangi bir soruşturma açılmasına gerek olmaksızın hakim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunabilecek durumlarda kurum amirinin yazılı izni ile gerçekleştirilebilir.⁷²

Buna ek olarak, Milli İstihbarat Teşkilatı, kendisine yasal olarak görevlerini yaparken, Anayasa'nın belirlediği temel prensiplere ve demokratik hukuk devletine yönelik önemli düzeyde bir tehdidin varlığı durumunda devlet güvenliğini sağlama ve terör faaliyetlerini önleme amaçları doğrultusunda telekomünikasyon yoluyla iletişimi izleme, dinleme, sinyal bilgilerini değerlendirme ve kayıt altına alma yetkisine sahiptir. Bu nedenle, ciddi bir tehdidin bulunduğu durumlarda, şüpheli kişiler hakkında, mahkeme kararıyla veya acil durumlarda Teşkilat

⁷² Güzey, s. 64.

Başkanı veya yardımcısının yazılı emriyle iletişimin izlenmesi yoluyla bilgi toplama faaliyetleri gerçekleştirilebilir.⁷³

Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi ve teknik araçlarla izleme ise Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenmiş diğer koruma tedbirleridir. CMK'da gizli soruşturmacının tanımı yapılmamış olsa da Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda gizli soruşturmacı, gizli kimlik altında sistematik bir biçimde soruşturma yapan kamu görevlisi olarak tanımlanmıştır. Teknik araçlarla takip, ses, sinyal ve görüntünün çeşitli teknik araçlarla toplanması anlamına gelir. Bu tür araçlarla delil toplama işlemi, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 140. maddesi kapsamında değerlendirilir.

Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi ve teknik araçlarla izleme tedbirleri, iletişimin denetlenmesi tedbiri ile benzer amaçlar doğrultusunda ve benzer prosedürlerle uygulanır. Ancak gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda savcı tarafından verilen tedbir kararlarının hakim onayından geçirilmesi gerekliliği CMK'da düzenlenmemiştir. Ayrıca, Türk hukukunda açıkça istihbarat amaçlı gizli soruşturmacıların kullanımına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, MİT Kanunu'nda yer alan 6. madde, MİT'e örtülü bir şekilde gizli soruşturmacı görevlendirme yetkisi verdiği şeklinde yorumlanabilir.

Türk Polisi, ülke genelinde istihbarat operasyonları yapma yetkisine sahiptir ve bu, Emniyet Genel Müdürü veya istihbarat başkanının yazılı emriyle, mahkeme kararı veya acil durumlarda telekomünikasyon yoluyla iletişimi izleme, dinleme, sinyal bilgilerini değerlendirme ve kayda alma gibi istihbarat görevlerini içerir. Bu yetki, özellikle terör suçlarının önlenmesi amaçlanarak verilmiştir. Hızlı karar verilmesi gereken durumlarda yazılı emir, onay için yirmi dört saat içinde yetkili ve görevli hakime sunulur. Hakim, kararını en geç kırk sekiz saat içinde verir.⁷⁴

Jandarma da terörle mücadele kapsamında iletişimi izleme, teknik takip ve bilgi toplama gibi istihbarat faaliyetlerini yürütme yetkisine sahiptir. Bu yetkiler, polisin sahip olduğu yetkilere benzerdir. Ancak, Jandarma'nın genel bir istihbarat operasyonu yapma yetkisi yoktur. Terör suçlarının önlenmesi amacıyla, mahkeme kararı veya acil durumlarda Jandarma Genel Komutanı veya istihbarat başkanının yazılı emriyle telekomünikasyon yoluyla iletişimi izleme, dinleme, sinyal bilgilerini değerlendirme ve kayda alma yetkisi vardır. Hızlı karar verilmesi gereken durumlarda yazılı emir, yirmi dört saat içinde yetkili ve görevli hakim onayına sunulur. Hakim, kararını en geç kırk sekiz saat içinde verir.⁷⁵

TARTIŞMA VE SONUÇ

Devletler, uluslararası ilişkilerin baş aktörleri olarak birçok farklı değişkeni göz önünde bulundurmak zorundadır. Bu değişkenler içerisinde en önemlisi güvenlidir. Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte iki kutuplu dünya düzeninin klasik güvenlik anlayışı da değişmiş; enerji, siber, iklim, uzay ve terörizm başlıklı tehditler devletlerin güvenlik öncelikleri

⁷³ Olgunsoy, age.

⁷⁴ ibid.

⁷⁵ ibid.

arasına girmiştir. Devletler, bu yeni tehdit türleriyle mücadele edebilmek için yeni güvenlik konseptleri ve stratejiler geliştirmeye başlamış, istihbarat faaliyetleri de buna bağlı şekillenmiştir.

Söz konusu tehditlerden biri bahsedildiği üzere terörizmdir. Bir kavram olarak "terör"; Latince "terrere" kelimesinden türemiş olup, korkutma, şiddet uygulama ve yıldırma gibi eylemleri içinde barındırmaktadır. Türk hukuk sisteminde 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu bu kavramın tanımını yaparken; Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerine, Türk devletinin bütünlüğüne, temel hak ve özgürlüklere, kamu düzenine vurgu yapmaktadır. Bu tanımlamaya diğer hukuk metinlerinde ve mahkemelerin gerekçeli kararlarında da atıf yapılmaktadır.

Terörün, doğrudan devletin mevcudiyetini tehdit eden yapısı ve öngörülemelik özelliği devletleri, iyi planlanmış ve hesaplanmış bir stratejik anlayışla terörle mücadeleye zorunlu kılmaktadır. Bu mücadele sadece askeri, finansal, toplumsal, politik ve kültürel unsurlarla değil, aynı zamanda başarılı bir istihbarat anlayışı ile caydırıcılığı olan hukuk düzeniyle mümkündür.

Devletlerin bilgi ihtiyacını karşılayabilmek için gerçekleştirilen istihbarat faaliyetleri terörle mücadelede hayati öneme sahiptir. Tehditlerin, istihbarat toplama yöntemleriyle önceden öğrenilmesi ve buna yönelik önlemler alınması istihbaratın önleyici özelliğinin bir sonucudur. Bununla birlikte terör örgütünün güçlü ve zayıf yönlerinin tespiti, örgüt ideolojisinin analizi, örgütün insan kaynağının ve milis yapılanmasının ortaya konulması, lojistik ihtiyaçları ve bunların karşılanma şekillerinin bilinmesi yine istihbarat faaliyetlerindeki başarıyla mümkündür. Başarılı bir istihbarat süreci, karar vericilerin alacağı kararların da daha isabetli olmasına yardımcı olmaktadır.

Temel hak ve özgürlükler, modern demokrasilerin temel taşlarıdır ve bireylerin yaşam kalitesini ve insan haklarını korumada merkezi bir rol oynarlar. Bununla birlikte, toplumsal güvenliği sağlama ihtiyacı, bazen temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasını gerekli kılar. Temel hakların kısıtlanmasıyla ilgili hukuki çerçeve, birçok ülkenin anayasaları ve uluslararası insan hakları sözleşmeleri tarafından belirlenir. Bu belgeler, temel hakların sadece belirli nedenlerle ve belirli yollarla kısıtlanabileceğini belirtir. Bu nedenler genellikle ulusal güvenlik, kamu düzeni, asayişin sağlanması, genel sağlık ve ahlakın korunması gibi faktörleri içerir. Ancak, bu kısıtlamaların kanunlar yoluyla yapılması ve temel hakların özünü zedelemekten kaçınılması gerekmektedir. Ulusal güvenlik, bir devletin hayatta kalması ve vatandaşlarının güvenliğini sağlamak için temel bir gerekliliktir. Ancak, ulusal güvenlik gerekçesiyle temel hakların kısıtlanması, hassas bir denge gerektirir. Bu dengeyi sağlamak için kısıtlamaların ölçülü ve orantılı olması önemlidir.

Türkiye'de terörle mücadele noktasında ulusal mevzuatın merkezinde 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu bulunmaktadır. Devletin şekli, Cumhuriyetin nitelikleri, Devletin bütünlüğü, Resmi dili, bayrağı, milli marşı ve başkenti gibi değiştirilemez hükümlerin yer aldığı Anayasanın ilk üç maddesi terör örgütlerinin nihai hedefleri arasındadır. Anayasanın 119. maddesiyle de terörle mücadelenin önemli araçlarından biri olan "olağanüstü hal yönetiminin" ilanının hukuki altyapısı oluşturmaktadır. 5237 sayılı TCK'da da terörle mücadele kapsamında önemli

maddeler bulunmaktadır. Kanun mutlak ve nispi terör suçları ayırımında gitmiştir. Mutlak terör suçları örgüt faaliyeti içerisinde işlenip işlenilmediğine bakılmaksızın içeriği itibariyle terör suçu sayılmaktadır. Nispi terör suçlarıysa, terör örgütü içerisinde, terör ortamı oluşturmak amacıyla ve terör örgütlerinin kullandığı yöntemlerle işlenmesi şartıyla terör suçu kabul edilen suçlardır. Terörle mücadele kapsamında çıkarılan en etkili kanun ise 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'dur. Bu kanunla; terörün tanımı, terör suçlusu, terör suçları, terör amacıyla işlenen suçlar, terör örgütleri, terörün finansmanı, yargılama usulleri, cezaların infazı, koruma tedbirleri gibi başlıklara yer verilmektedir.

Türkiye'de terörle mücadele kapsamında gerçekleştirilen istihbarat faaliyetlerinin merkezinde MİT, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı bulunmaktadır. MİT bu yetkisini 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'na dayanarak kullanmaktadır. Söz konusu kanunda MİT'in görevleri arasında terörle mücadele hususu özellikle geçmekte olup, kurum son yıllarda istihbarat toplama faaliyetlerine operasyonel bir yetenek de ekleyerek terörle mücadelede ön plana çıkmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü de 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu kapsamında terörle mücadelede istihbarat faaliyetlerini yürütmekte, Genel Müdürlük içerisinde farklı birimlerin koordinasyonu ile istihbarat çalışmaları operasyonel faaliyete dönüştürülmektedir. Jandarma Genel Komutanlığı da Türkiye'de terörle mücadele kapsamında istihbarat faaliyeti yürüten kurumlardan biridir. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu bu noktada belirleyicidir. Jandarma'da da birimler arasındaki koordinasyonla istihbarat bilgisi operasyonel bir çalışmayla sonucu ulaştırılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ajzenstadt, Mimi ve Ariel Barak. "Terrorism and Risk Management: The Israeli Case". *Punishment and Society*, 10(4), 355-374, 2008.
- Avcı, Gültekin. *İstihbarat Oyunları*. İstanbul: Birey Yayıncılık, 2007.
- Aydın, Nurullah. *İstihbarat ve İstihbaratçı*. İstanbul: Parola Yayınları, 2018.
- Aytaç, Ömer ve Murat Sarı, "Terör Nedeniyle Yaşanan Göç Olgusu ve Yarattığı Sorunlar: Mardin Örneği", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2), 1017-1028, 2018.
- Bal, İhsan. *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri*. İstanbul: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), 2006.
- Başbuğ, İlker. *Terör Örgütlerinin Sonu*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2014.
- Benes, Libor. OSINT, "New Technologies, Education: Expanding Opportunities and Threats. A New Paradigm. *Journal of Strategic Security, Supplement: Ninth Annual IAFIE Conference: Expanding the Frontiers of Intelligence Education*, 6(3), 22-37, 2013.
- Best, Steven ve Anthony Nocella, "Defining Terrorism", *Animal Liberation Philosophy and Policy Journal*, 2/1 (2004), 1-18.
- Beşe, Ertan ve Merve Seren. "Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi". *Polis Bilimleri Dergisi*, 13(3), 123-145, 2011.
- Bozkurt, İhsan. "Dünyadaki Bazı İstihbarat Teşkilatlarının Kısa Tarihçesi". *Türk İstihbarat Tarihi*. Der. İsmail Hakkı Demircioğlu, Ahmet Özcan, Namık Çencen ve Yücel Yiğit. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2021.
- Clark, Ransom. *Intelligence and National Security: A Reference Handbook*. New York: Praeger, 2007.
- Crenshaw, Martha. "The Causes of Terrorism". *Comparative Politics*, 13(4), 379-399, 1981.
- Cronin, Audrey Kurth ve James Ludes. *Attacking terrorism: Elements of a grand strategy*. Washington: Georgetown University Press, 2004.
- Cronin, Audrey Kurth. *How Terrorism Ends: Understanding the Decline and the Demise of Terrorist Campaigns*. Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2006.
- Çevik, İbrahim. Hasım *İstihbarat ve Hibrit Savaş*. Konya: Salon Yayınları, 2021.
- Çınar, Yusuf. "Terörizmin Uluslararası Sistem ve Uluslararası Hukuk İlişkisinde Ortak Tanımlama Sorunu". *Bilge Strateji Dergisi*, 9/17 (2017), 33-57.
- Dearth, Douglas ve Thomas Goodden. *Strategic intelligence: theory and application*. US Army War College: Center for Strategic Leadership, 1995.
- Demirel, Emin. *Terör*. İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayınları, 2001.
- Düz, Sibel, "Odak: PKK'nın Lider Kadrolarının Tasfiyesi", 2023, <https://www.setav.org/odak-pkknin-lider-kadrolarinin-tasfiyesi/>.
- European Court of Human Rights. (2015). *Data Protection and Retention Issues Relevant for the Internet*. 04 24, 2023 tarihinde Case-law of the European Court of Human Rights: https://www.echr.coe.int/documents/research_report_internet_eng.pdf adresinden alındı
- Fingar, Thomas. *Reducing Uncertainty: Intelligence Analysis and National Security*. California: Stanford University Press, 2011.
- Gill, Petter, Stephen Marrin ve Mark Phythian. *Intelligence Theory: Key questions and debate*. New York: Routledge, 2008.

- Gökmen, Derda, *Uygulamada Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Sırlarına Karşı Suçlar*, Adalet Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2017.
- Güzey, Emre, “*Özel Hayatın Gizliliğine Saygı Hakkı Kapsamında İstihbarat Faaliyetlerinin İncelenmesi*”, Milli Savunma Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstihbarat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020.
- Hacıtahiroğlu, Kürşad. *Türkiye’deki Terörizmin İşsizlik Üzerine Etkileri*. İstanbul: Buhara Yayınları, 2012.
- Herman, Michael. *Intelligence Services in the Information Age*. New York: Frank Cass Publishers, 2001.
- Herzberger, Eveline. *Counter-Terrorism Intelligence Cooperation in the EU*. New York: UNICRI, 2007.
- Jenkins, Barin. “International Terrorism: A New Mode of Conflict”. *International Terrorism and World Security*. Der. David Carlton ve Carlo Schaerf, New York: Routledges, 1975.
- Kahn, David. *İstihbaratın Tarihsel Teorisi* (Cilt 8). Ankara: Avrasya Bir Vakfı Yayınları, 2002.
- Karaağaç, Yunus, “*Terör ve Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Önemi*”, TERAM, 2020, <https://www.teram.org/Icerik/teror-ve-terorizmle-mucadelede-istihbaratin-onemi-99#:~:text=Ter%C3%B6re%20kar%C5%9F%C4%B1%20koyma%20noktas%C4%B1nda%20ta-kip,%C3%B6nem%20verdi%C4%9Fi%20bir%20faaliyet%20sahas%C4%B1d%C4%B1r>.
- Katoğlu, Tuğrul, “*Özel Yetkili Mahkemelerde Özel Usuller*”, TBB Panel, 2010.
- Köseli, Mutlu. “Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü”. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11(2), 51-80, 2009.
- Kruglanski, Arie ve Shira Fishman, “Psychological Factors in Terrorism and Counterterrorism: Individual, Group, and Organizational Levels of Analysis”. *Social Issues and Policy Review*, 1-44, 2009.
- KVKK. *Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Sıkça Sorulan Sorular*. Ankara: KVKK Yayınları, 2019.
- Morag, Nadav. *Comparative Homeland Security: Global Lessons*. New York: John Wiley & Sons, 2011.
- Olgunsoy, Feyzan, “*Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi: Türkiye, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2019.
- Özer, Yusuf, “Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Rolü: Kültürel İstihbarat Konsepti”, *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), s. 51-80.
- Pillar, Paul. *Terrorism and U.S. Foreign Policy*. Washington: Brookings Institution Press, 2003.
- Prunckun, Hank. *Methods of Inquiry for Intelligence Analysis*. New York: The Rowman-Littefiled Publishing Group, 2010.
- Robinson, Piers. “Learning from the Chilcot Report: Propaganda, Deception and the 'War on Terror'”. *International Journal of Contemporary Iraqi Studies*, 11(1-2), 47-73, 2016.
- Sarı, Gökhan ve Cenker Korhan Demir, “Terörizm ve terörizmle mücadele”. *Teoriden Uygulamaya Güvenlik Üzerine*, Der. Cenker Korhan Demir. Ankara: Gazi Kitabevi, 2018.
- Schmid, Alex. *Küresel Dünyada Terörizm Konsepti*. Çev. Suat Doğan, İstanbul: EGM Basımevi TEMÜH Yayını, 2004.
- Seren, Merve. *Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik*. Ankara: Orion Kitabevi, 2017.
- Sharber, Chelsea ve Glenn Schweitzer. *Countering Urban Terrorism in Russia and the United States: Proceedings of a Workshop*. New York: The National Academies Press, 2006.
- Şen, Ersan, “*İstihbarat Raporlarının Delil Değeri*”, <https://www.hukukihaber.net/istihbarat-raporlarinin-delil-degeri#:~:text=M%C4%B0T'in%20i%C5%9Fi%20adli%20kolluk,sa%C4%9Flamalar%C4%B1%20kayd%C4%B1yla%20delil%20olarak%20kullan%C4%B1labilir>.

- Taştan, Mehmet, *Açıklamalı-İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.
- TBB. *Türkiye ve Terörizm*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2006.
- Thornton-Thomas, Perry. "Terror as a Weapon of Political Agitation". *Internal War: Problems and Approaches*. Der. Harry Eckstein. New York: The Free Press, 1964.
- Tilly, Charles. "Terror, Terrorism, Terrorists". *Sociological Theory*, 22(1), 5-13, 2004.
- Turinay, Faruk Y., "Terörle Mücadele Kanunu'na Göre Mutlak ve Nispi Terör", *İnsan & İnsan*, 2019, 6(20), s. 337-350.
- Türk, Hikmet Sami, *Terörizmle Mücadelenin Hukuki Boyutları*, Yetkin Yayınları, 2012.
- Tzu, Sun. *Savaş Sanatı*. (Barış Satılmış, Çev.) İstanbul: İndigo Yayıncılık, 2020.
- Warner, Michael. (2002). *Wanted: A Definition of Intelligence*. 04 24, 2023 tarihinde Studies in Intelligence: <https://www.cia.gov/static/72b2d4c0d01e4e05c60ff7d37fdd68b1/Wanted-Definition-of-Intel.pdf> adresinden alındı
- Webster, Noah. *Webster's new twentieth century dictionary of the english language*. New York: The World Publishing Company, 1956.
- Wilkinson, Paul. *Terrorism versus Democracy: The Liberal State Response*. Londra: Routledge, 2006.
- Yıldırım, Zeki. *Türk Hukukunda Terörizmin Finansmanı Suçu ve Malvarlıklarını Dondurma*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.
- Yılmaz, Sait. *Terör ve Türkiye*. İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2011.
- Zedner, Lucia. *Security*. New York: Routledge, 2009.
- Zegart, Amy B., "An Empirical Analysis of Failed Intelligence Reforms before September 11", *Political Science Quarterly*, 121(1), 2006, s. 33-60.
- "Başkanlığımız", <https://www.egm.gov.tr/istihbarat/baskanligimizgiris>.
- "Counter-terrorism", 02 04, 2023, <https://dpmc.govt.nz/our-programmes/national-security-andintelligence/counter-terrorism>.
- "Emniyetten Kritik Operasyon: DEAŞ'ın Kilit İsmi İstanbul'da Yakalandı", 2023, <https://www.cnnturk.com/turkiye/emniyetten-kritik-operasyon-deasin-kilit-ismi-istanbulda-yakalandi>
- "Görev Yetki ve Sorumluluklarımız", <https://www.egm.gov.tr/istihbarat/gorev-yetki-ve-sorumluluklarimiz>.
- "Güncel Türkçe Sözlük", www.tdk.gov.tr.
- "İstihbarat Başkanlığı", <https://www.jandarma.gov.tr/istihbarat-baskanligi>.
- "İstihbaratın Tarihçesi", 16 03, 2013, <http://www.mit.gov.tr/tarihce/giris.html>.
- "JOPER Tabur Komutanlıkları", <https://www.jandarma.gov.tr/joak/joper-tabur-komutanliklari>
- "MİT, PKK'nın Irak İstihbarat Sorumlusunu Etkisiz Hale Getirdi", 2023, <https://www.iha.com.tr/haber-mit-pkknin-irak-istihbarat-sorumlusunu-etkisiz-hale-getirdi-1182454>.
- "SİHA Destekli MİT Operasyonları Terör Örgütlerine Darbe Vurdu", 2023, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/siha-destekli-mit-operasyonlari-teror-orgutlerine-darbe-vurdu-767084.html>.
- "Terörle Mücadele", 24 04, 2023, <https://www.avrupa.info.tr/tr/terorle-mucadele>.
- "Türkiye'de OHAL sona erdi", <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/turkiyede-ohal-sona-erdi/1208010>.

“Türkiye’nin Uluslararası Toplumun Terörle Mücadele Çabalarına Katkıları”, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararasi-toplumun-terorle-mucadele-cabalarina-katkilari.tr.mfa.

“Wanted: A Definition of ‘Intelligence’”, 01 07, 2002, <https://www.cia.gov/static/72b2d4c0d01e4e05c60ff7d37fdd68b1/Wanted-Definition-of-Intel.pdf>.